

Հաստատված է

ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի
տեսչական մարմնի
կառավարման խորհրդի
2019թ. Նոյեմբերի 29-ի N2 որոշմամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ
ՄԱՐՄԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ԾՐԱԳԻՐ

2020թ.

Բովանդակություն

1. Ներածություն _____ էջ 3
2. Ծրագրի նպատակները _____ էջ 3-4
3. Ծրագրի մշակման նպատակով տեղեկատվության
հավաքագրման աղբյուրները _____ էջ 5
4. Տեսչական մարմնի կողմից վերահսկվող ոլորտներում իրավիճակի
վերլուծությունը և առկա հիմնախնդիրների բացահայտումը էջ 5-15
5. Ծրագրով նախատեսված միջոցառումները, ակնկալվող արդյունքները
և իրականացման ժամանակացույցը էջ 15-25

1. Ներածություն

Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի (այսուհետ՝ Տեսչական մարմին) 2020 թվականի տարեկան գործունեության ծրագրի (այսուհետ՝ Ծրագիր) մշակման համար հիմք են հանդիսացել «Տեսչական մարմինների մասին» և «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքները, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի 2018 թվականի հունիսի 11-ի N733-Լ որոշմամբ հաստատված Տեսչական մարմնի կանոնադրության դրույթները և այլ իրավական ակտեր:

Տեսչական մարմինը պետական վերահսկողություն է իրականացնում մթնոլորտային օդի, ընդերքի պահպանության, ջրային ռեսուրսների, հողերի, կենդանական և բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության, ընդերքօգտագործման, վտանգավոր նյութերի, արտադրության ու սպառման թափոնների կարգերի պահանջների կատարման, ինչպես նաև պետական փորձաքննական եզրակացության առկայության և փորձաքննության ենթարկված փաստաթղթերով ամրագրված պահանջների ու միջոցառումների կատարման ապահովման նկատմամբ՝ միջոցներ ձեռնարկելով վերահսկողության արդյունքում հայտնաբերված խախտումների վերացման ուղղությամբ:

Ծրագիրը ներառում է նպատակները, Ծրագրի մշակման նպատակով տեղեկատվության հավաքագրման աղբյուրները, Տեսչական մարմնի կողմից վերահսկվող ոլորտներում իրավիճակի վերլուծությունը և առկա հիմնախնդիրների բացահայտումը, նախատեսվող միջոցառումները և ակնկալվող արդյունքը, դրանց իրականացման ժամանակացույցը, նաև իրազեկման և կանխարգելման միջոցառումները:

2. Ծրագրի նպատակները

Ծրագրի նպատակներն են՝ բնապահպանության և ընդերքի ոլորտներում ռիսկերի կառավարումը և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը, ինչպես նաև իրականացված վերահսկողության շրջանակներում կանխարգելիչ միջոցառումների կազմակերպումը, շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունների, բնական ռեսուրսների ոչ բանական օգտագործման կանխարգելիչ կամ նվազեցման միջոցառումների իրականացումը:

Տեսչական մարմինը վարում է տվյալների բազա, որը ներառում է տեղեկատվություն իր վերահսկման ոլորտում գործող բոլոր տնտեսավարող սուբյեկտների և ռիսկայնության աստիճանը որոշող չափանիշներով վերջիններիս տրված գնահատականի վերաբերյալ: Տվյալների բազայի ձևավորման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը հավաքագրվում է, Տեսչական մարմնի կանոնադրական գործառույթների իրականացման արդյունքում առկա տեղեկատվությունից, ստուգում իրականացնող պետական մարմինների միջև տնտեսավարող սուբյեկտների վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակման միջոցով, ինչպես նաև տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից իրենց տվյալների փոփոխման արդյունքում տվյալների բազաներում առկա համապատասխան տեղեկատվությունից:

Տեսչական մարմինը սույն Ծրագիրը կազմելիս թիրախավորել է տնտեսական գործունեության հետևյալ ոլորտները՝

- ✓ մետաղական հանքավայրերի շահագործում
- ✓ էլեկտրաէներգիայի արտադրություն հիդրոէլեկտրակայաններում
- ✓ անտառային տնտեսություններ և հատուկ պահպանվող տարածքներ
- ✓ ոչ մետաղական հանքավայրերի և հանքային ջրերի շահագործում
- ✓ մետաղական և քիմիական արտադրատեսակների արտադրություն
- ✓ ձկնաբուծություն
- ✓ ջրամատակարարում
- ✓ թափոնների տեղադրում և ոչնչացում
- ✓ այլ արտադրական գործունեություն

Տեսչական մարմնի 2020 թվականի տարեկան գործունեության ծրագրի նպատակը բնապահպանության և ընդերքի ոլորտներում վերահսկողության իրականացումն է, ինչպես նաև իրականացված վերահսկողության շրջանակներում կանխարգելիչ միջոցառումների կազմակերպումը և արդյունավետ գործիքակազմ ունենալը:

3. Ծրագրի մշակման նպատակով տեղեկատվության հավաքագրման աղբյուրները

Առավել ռիսկային ոլորտները և տնտեսավարող սուբյեկտները բացահայտելու, ինչպես նաև Ծրագրի իրականացման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով Տեսչական մարմինը տեղեկատվություն է հավաքագրել պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմիններից, այլ կազմակերպություններից, քաղաքացիներից և այլ աղբյուրներից:

Մասնավորապես՝

- ✓ Պետական եկամուտների կոմիտե,
- ✓ Շրջակա միջավայրի նախարարություն,
- ✓ Շրջակա միջավայրի նախարարության պաշտոնական կայքէջ,
- ✓ «Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի և տեղեկատվության կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի պաշտոնական կայք,
- ✓ Տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից ներկայացրած հաշվետվությունների կողմից ներկայացված տարեկան վարչական-վիճակագրական հաշվետվությունների ուսումնասիրություն և վերլուծություն,
- ✓ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն,
- ✓ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության պաշտոնական կայքէջ,
- ✓ Կադաստրի կոմիտե,
- ✓ Տեսչական մարմնին և նրա «Թեժ գիծ» հեռախոսահամարին ստացված դիմում-բողոքների և ահազանգերի վիճակագրություն,
- ✓ Հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ շփումներ,
- ✓ Համացանցում իրականացվող ուսումնասիրություններ:

4. Տեսչական մարմնի կողմից վերահսկվող ոլորտներում իրավիճակի վերլուծությունը և առկա հիմնախնդիրների բացահայտումը

Տեսչական մարմնի 2018 թվականի ստուգումների տարեկան ծրագրով նախատեսվել էր թվով 250 տնտեսավարող սուբյեկտի մոտ իրականացնել ստուգում:

Տեսչական մարմնի կողմից 31.12.2018 թվականի դրությամբ իրականացրել է թվով 85 ստուգում, որից 48-ը ստուգումների տարեկան ծրագրով, 37-ը՝ ՀՀ վարչապետի հանձնարարականով, ՀՀ պետական այլ մարմիններից ստացված

գրությունների և դիմում-բողոքների հիմքով: Տեսչական մարմնի կողմից 2018 թվականի ընթացքում իրականացված վերահսկողության արդյունքում հայտնաբերվել է թվով 1089 իրավախախտում, որից առավել ռիսկային է համարվել՝

- Բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 767 իրավախախտմամբ,
- սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների չներկայացման ուղղությունը՝ 98 իրավախախտմամբ,
- մթնոլորտային օդի պահպանության վերահսկողության ուղղությունը՝ 65 իրավախախտմամբ,
- կենդանական աշխարհի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 59 իրավախախտմամբ,
- ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 36 իրավախախտմամբ,
- հողերի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 36 իրավախախտմամբ,
- ընդերքօգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 18 իրավախախտմամբ,
- ՇՄԱԳ ուղղությունը՝ 6 իրավախախտմամբ,
- վտանգավոր նյութեր, արտադրության ու սպառման թափոններ ուղղությունը՝ 4 իրավախախտմամբ:

2018 թվականի ընթացքում իրականացված վերահսկողական աշխատանքների արդյունքում հաշվարկվել է շրջակա միջավայրին հասցված 1,618,899,340 ՀՀ դրամի չափով վնաս, իրավապահ մարմիններին ուղարկվել է թվով 210 նյութ, որոնցով հաշվարկված շրջակա միջավայրին հասցված գումարի չափը կազմել է 841,962,420 ՀՀ դրամ: Պետական բյուջե մուտքագրվել է 172,623,380 ՀՀ դրամ գումար՝ գանձելության ցուցանիշը կազմելով 11%:

Տեսչական մարմինը 2019 թվականի ընթացքում 01.10.2019 թվականի դրությամբ իրականացրել է թվով 100 ստուգում՝ ՀՀ վարչապետի հանձնարարականով, ՀՀ պետական այլ մարմիններից ստացված գրությունների և դիմում-բողոքների հիմքով:

Տեսչական մարմնի կողմից 2019 թվականի ընթացքում իրականացված վերահսկողության արդյունքում հայտնաբերվել է թվով 1433 իրավախախտում, որից առավել ռիսկային է համարվել՝

- բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 830 իրավախախտմամբ,
- սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների չներկայացման ուղղությունը՝ 210 իրավախախտմամբ,
- կենդանական աշխարհի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 210 իրավախախտմամբ,
- ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 67 իրավախախտմամբ,
- մթնոլորտային օդի պահպանության վերահսկողության ուղղությունը՝ 38 իրավախախտմամբ,
- հողերի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 32 իրավախախտմամբ,
- ընդերքօգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 13 իրավախախտմամբ,
- ՇՄԱԳ ուղղությունը՝ 7 իրավախախտմամբ,
- վտանգավոր նյութեր, արտադրության ու սպառման թափոններ ուղղությունը՝ 2 իրավախախտմամբ:

2019 թվականի ընթացքում իրականացված վերահսկողական աշխատանքների արդյունքում հաշվարկվել է շրջակա միջավայրին հասցված 2,053,769,090 ՀՀ դրամի չափով վնաս, որից իրավապահ մարմիններին ուղարկվել է թվով 471 նյութ, որոնցով հաշվարկված շրջակա միջավայրին հասցված գումարի չափը կազմում է 807,850,247 ՀՀ դրամ: Պետական բյուջե մուտքագրվել է 450,649,726 ՀՀ դրամ գումար, գանձելության ցուցանիշը կազմելով 21,3%: Գանձումների գործընթացն օրենքով սահմանված կարգով շարունակվում է:

Տեսչական մարմնի և իրավապահ մարմինների համատեղ աշխատանքների արդյունքում բուսական աշխարհի պահպանության ոլորտում իրականացված վերահսկողական աշխատանքների շրջանակներում 2018 թվականի ընթացքում հայտնաբերվել է թվով 12,821 հատ հատված ծառ և 892 խմ փայտանյութի ապօրինի տեղափոխման դեպք, իսկ 2019 թվականի ինն ամիսների ընթացքում՝

թվով 11,767 հատ հատված ծառ և 1356 խմ փայտանյութի ապօրինի տեղափոխման դեպք:

Ծրագրի մշակման համար հիմք են հանդիսացել Տեսչական մարմնի կողմից 2018 թվականի և 2019 թվականի ինն ամիսների ընթացքում իրականացված վերահսկողության արդյունքների վերլուծությունները՝ պայմանավորված առավել ռիսկային ուղղությունների բացահայտմամբ՝ այն ուղղությունների, որոնցում ավելի հաճախ են կատարվել իրավախախտումներ:

Վերահսկողական աշխատանքների ամփոփ ցուցանիշների համեմատական արտացոլում է այն առավել ռիսկային ուղղությունները, որոնք Տեսչական մարմինը թիրախավորել է որպես ռիսկային ուղղություններ՝ ըստ 2018 թվականի տարեկան և 2019 թվականի ինն ամիսների ժամանակահատվածում արձանագրված իրավախախտումների:

Արդյունքում, առավել ռիսկային են համարվում՝

- բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության վերահսկողության ուղղությունը՝ 68,41% և 57,92%:
- մթնոլորտային օդի պահպանության վերահսկողության ուղղությունը՝ 6% և 3 %,
- հողերի օգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 3,3% և 2,4%
- սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների ներկայացման ուղղությունը՝ 9% և 14 %,
- կենդանական աշխարհի օգտագործման և պահպանության վերահսկողության ուղղությունը՝ 5,5 % և 14,7%,
- ընդերքօգտագործման և պահպանության ուղղությունը՝ 21,2% և 13%:

Մթնոլորտային օդի պահպանության ուղղություն. առավել բարձր ռիսկային են համարվում ցեմենտի, գաջի արտադրությամբ, հանքարդյունաբերությամբ, գունավոր մետաղների վերամշակմամբ զբաղվող կազմակերպությունները: Մթնոլորտ վնասակար նյութերի արտանետումների բարձր կոնցենտրացիաների պատճառը պայմանավորված է տնտեսավարող սուբյեկտներին տրված թույլտվության չափաքանակների արտանետումների գերազանցմամբ՝ հատկապես անօրգանական փոշու, ծծմբային անհիդրիդի, ածխածնի օքսիդի, ազոտի

օքսիդների, ծանր մետաղների, ցիանաջրածնի և այլ վնասակար նյութերի արտանետումներով: Հիմնականում խնդիրները պայմանավորված են սահմանային թույլատրելի արտանետումների նախագծով նախատեսված արտադրողականության ծավալների գերազանցման պատճառով, որոշ տնտեսվարողներ աշխատում են առանց հեռացող գազերի մաքրման համակարգի՝ հատկապես գունավոր մետաղների վերամշակմամբ զբաղվողները չեն ապահովում մթնոլորտ արտանետված վնասակար նյութերի մաքրման համար բնապահպան կառույցների և սարքավորումների սարքինությունը, անընդմեջ և արդյունավետ աշխատանքը: Առանց մթնոլորտային օդ վնասակար նյութերի արտանետումների սահմանված նորմատիվների գործունեություն իրականացնելը բերում է մթնոլորտային օդում վնասակար նյութերի սահմանային թույլատրելի խտությունների բարձրացմանը, մթնոլորտային օդի աղտոտվածությանը:

Խնդիրների վերացման կամ նվազեցման նպատակով 2020 թվականի ընթացքում մթնոլորտային օդի պահպանության ոլորտում նախատեսվում է իրականացնել ստուգումներ, մթնոլորտ վնասակար նյութերի արտանետումների չափումների իրականացում ժամանակակից սարքավորումներով՝ ընկերությունների կողմից տրված բնապահպանական հաշվարկ-հաշվետվություններում ներկայացված փաստացի ծավալների համապատասխանելիությունը սահմանված նորմատիվներին պարզելու նպատակով: Արտանետումները նվազեցնելու նպատակով տնտեսվարող սուբյեկտներին տալ հանձնարարականներ՝ պարտադիր միջոցառումներ իրականացնել արտանետման թույլտվություններում նախատեսված պայմանների ու պահանջների կատարման նկատմամբ, ապահովել մաքրող սարքավորումների անխափան աշխատանքը:

Ավտոտրանսպորտային միջոցները շահագործվում են առանց վնասակար նյութերի արտանետումների սահմանված նորմատիվների կարգավորման: Տրանսպորտային միջոցների տեխնիկական զննման կետերում շահագործվող ավտոտրանսպորտային միջոցներից վնասակար նյութերի արտանետումների չափումների նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն չի իրականացվում:

Նախատեսվում է իրականացնել օրենսդրական փոփոխություններ Հայաստանի Հանրապետությունում շահագործվող ավտոտրանսպորտային միջոցներից վնասակար նյութերի արտանետումների չափումների իրականացման համար լիարժեք վերահսկողություն իրականացնելու նպատակով:

Ամբողջովին չի իրականացվում մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի չափագրական աշխատանքներ: Անալիտիկ լաբորատոր և չափագրական հետազոտությունների ոչ լիարժեք իրականացումը հանգեցնում է ռիսկերի բարձրացմանը:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ:

Ջրերի օգտագործման և պահպանության ուղղություն. առավել բարձր ռիսկային են համարվում Արարատյան դաշտի արտեզյան ջրավազանից և ՀՀ տարածքում ձկնատնտեսական նշանակության մակերևույթային ջրային ռեսուրսներից ջրառ իրականացնող, ինչպես նաև արտադրական կեղտաջրերը դեպի մակերևույթային ջրեր հեռացնողները:

Արարատյան դաշտում բարձր ռիսկային են համարվում ձկնաբուծության, ոռոգման և խմելու, կոմունալ-կենցաղային նպատակներով ստորգետնյա ջրատար հորիզոնից ջրառ իրականացնողները: Այս պարագայում անհրաժեշտ է հաշվի առնել ջրօգտագործման հաշվառման (ջրաչափերի տեղադրման) և ստացած ջրօգտագործման թույլտվության բոլոր պայմանների կատարման պահանջները:

Կարևոր է նաև ՀՀ տարածքում մակերևույթային ջրային ռեսուրսներից ջրառ իրականացնողների կողմից, հատկապես ՓՀԷԿ-երի շահագործման դեպքում գետերի էկոլոգիական թողքերի պահպանման և ձկնապաշտպան կառույցների ու սարքավորումների առկայության խնդիրները:

Բարձր ռիսկային ջրօգտագործողներ են համարվում նաև Սևանա լիճ և լճի ջրահավաք ավազան կեղտաջրեր հեռացնող տնտեսավարողները, ինչպես նաև

Վիոլիա ջութ ՓԲԸ ընկերությունը, ՋՕԸ-երը և փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ շահագործող կազմակերպությունները:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ:

Հողերի օգտագործման և պահպանության ուղղություն. առավել բարձր ռիսկերը պայմանավորված են՝

- ✓ հողերի օգտագործմամբ ոչ ըստ նպատակային և գործառնական նշանակության,

- ✓ հողի վերին՝ բերրի շերտի ապօրենի տեղափոխմամբ,

- ✓ հողերի խախտման հետ կապված աշխատանքներ կատարելիս հողի բերրի շերտի օգտագործման կարգը խախտելով,

- ✓ հողերը ջրային և հողմային հողատարումից, ողողումներից, ճահճացումից, կրկնակի աղակալումից, կարծրացումից, արտադրական և կենցաղային թափոններով, քիմիական նյութերով աղտոտումից, սողանքներից և հողի վիճակը վաթարացնող այլ ազդեցություններից չպահպանելով:

2019 թվականի ընթացքում ստուգումներ է իրականացվել արտադրական, ճանապահաշինարարական, ընդերքշահագործող և այլ ձեռնարկություններում: Ստուգման ընթացքում արձանագրվել են հողերի ոչ ըստ նպատակային և գործառնական նշանակության օգտագործման դեպքեր:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ:

Վտանգավոր նյութերի և թափոնների գործածության ուղղություն. հիմնական ռիսկերը պայմանավորված են՝

- ✓ արտադրական և սպառման թափոնները չթուլատրված տեղերում տեղադրմամբ,

- ✓ սահմանված կարգին համապատասխան վտանգավոր թափոնների անձնագրերի բացակայությամբ,

- ✓ թափոնների գոյացման նորմատիվների և դրանց տեղադրման սահմանաքանակների նախագծերի բացակայությամբ,

✓ թափոնների գույքագրումը, սկզբնական և ընդհանուր հաշվառման գրքերի վարման բացակայությամբ,

✓ վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրման գործունեության լիցենզիաների բացակայությամբ:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ:

Սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների ներկայացման ուղղություն.

հիմնական ռիսկերը ի հայտ են եկել ՀՀ հարկային օրենսգրքի 2018 թվականի հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտնելու պահից, երբ ՀՀ կառավարության 2017 թվականի հոկտեմբերի 5-ի թիվ 1291-Ն որոշմամբ, ՀՀ-ում գործող տնտեսավարող սուբյեկտները բնապահպանական հարկի և բնօգտագործման վճարի միասնական հարկային հաշվարկները եռամսյակային կտրվածքով ներկայացնում են Պետական եկամուտների կոմիտե՝ միասնական հարկային հաշվարկի էլեկտրոնային համակարգով: Նույն որոշման հավելվածի 5-րդ կետով՝ «Վճարողը լրացնում է միասնական հարկային հաշվարկի հավելվածը (արտանետման անշարժ աղբյուրներից մթնոլորտային օդ վնասակար նյութերի արտանետման համար, ջրային ռեսուրս վնասակար նյութերի և (կամ) միացությունների արտահոսքի համար, ընդերքօգտագործման, արտադրության և (կամ) սպառման թափոնները տեղադրելու և (կամ) պահելու համար բնապահպանական հարկի և (կամ) բնօգտագործման վճարի), որը պետք է ներկայացնի բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին (այսուհետ՝ լիազոր մարմին)՝ հաստատման»: Վերջինս չի իրականացվում, քանի որ Տեսչական մարմինը՝ որպես լիազոր մարմին, անմիջական հասանելիություն չունի միասնական հարկային հաշվարկի էլեկտրոնային համակարգին: Արդյունքում 2019 թվականին արձանագրվել է ՀՀ-ում գործող տնտեսավարող սուբյեկտների բնապահպանական հարկի և բնօգտագործման վճարի միասնական հարկային հաշվարկների չներկայացման դեպքերի աճ, ինչպես նաև Տեսչական մարմինը չունի հնարավորություն լիարժեք

իրականացնել կանխարգելիչ միջոցառումներ՝ հաշվետվությունների թերի կամ աղավաղումներով ներկայացման առնչությամբ: Վերոգրյալ հաշվարկների վերաբերյալ տեղեկատվությունը Պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից Տեսչական մարմնին տրամադրվում է էլեկտրոնային փոստով՝ համակարգից Excel ձևաչափով ներբեռնած տարբերակով, ինչը առաջացնում է մի շարք խոչընդոտներ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված և Տեսչական մարմնին վերապահված գործառույթների լիարժեք, օպերատիվ և արդյունավետ իրականացման առնչությամբ: Վերոգրյալ խնդիրը լուծելու նպատակով՝ անհրաժեշտ է համապատասխան ծրագրային գործիքներով էլեկտրոնային համակարգի ստեղծում և Տեսչական մարմնում ներդրում:

Բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության վերահսկողության ուղղություն. Համատարած անտառհատման ենթարկված տարածքներում էկոլոգիական վիճակի բացասական փոփոխությունները երկարաժամկետ բնույթ են կրում: Սոցիալ-տնտեսական տարբեր խնդիրների և փայտանյութի բարձր պահանջարկի հետևանքով անտառհատումները դեռևս գերազանցում են անտառի բնական վերականգնման ծավալները: Դրան նպաստում են փայտանյութի մատչելիությունը, էներգակիրների գների բարձրացումը, բնակչության սոցիալապես անապահով խավերի ցածր վճարունակությունը: Անտառհատումների արդյունքում ինտենսիվ բնույթ են կրում անտառի կազմի անցանկալի փոփոխությունները՝ անտառի նոսրացում, տնտեսապես բարձրարժեք կաղնու և հաճարենու փոխարինում է ցածրարժեք բոխին, անտառի ստորին գոտու տեսակների (այդ թվում՝ Կարմիր գրքում գրանցված) անհետացմանը: Վերջին տարիներին անտառային զանգվածների հատված տեղամասերում և դրանց հարող տարածքներում նկատվում է հողմատապալ կամ ձնետապալ տարածքների ընդարձակում, հողատարման, ձորակառաջացման, սողանքների, էրոզիոն-սելավային պրոցեսների ակտիվացում, աղբյուրների չորացում, փոշու ամպերի գոյացում և այլ երևույթներ, որոնք մեծ վնաս են հասցնում համայնքներին և գյուղատնտեսական նշանակության հողատարածքներին: Որպես անտառային էկոհամակարգերի որակական

հատկանիշների փոփոխման հետևանք կարող են դիտվել վնասատուների զանգվածային համաճարակները: Ավելացել են անտառային հրդեհների ծավալները, որոնց դեմ պայքարի միջոցառումների արդյունավետ իրականացմանը խոչընդոտում են բարդ ռելիեֆը, անտառային ճանապարհային ցանցի անմխիթար վիճակը, հրդեհների մարման տեխնիկական սարքավորումների բացակայությունը և այլն:

Առկա հիմնախնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ է հատատեղերի շահագործումը, թափուկի դուրսբերումը կատարվի անտառտնտեսության կողմից և ցանկացած տիպի փայտանյութի տրամադրումն իրականացվի միայն պահեստից, ինչպես նաև վաճառված և տեղափոխվող փայտանյութի վերահսկողությունն իրականացվի առցանց:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ, ինչպես նաև ծառահառումների արդյունքում շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի չափաքանակների բարձրացում:

Ընդերքօգտագործման և պահպանության ուղղություն. հիմնական ռիսկերը պայմանավորված են՝

- ✓ ընդերքօգտագործումը իրականացվում է առանց մարկշեյդերական չափագրումների, բնապահպանական օրենսդրության շեղումներով, ոչ մետաղական օգտակար հանածոների արդյունահանմամբ զբաղվող տնտեսվարողները չեն իրականացնում մոնիտորինգի գործառույթներ, ինչպես նաև շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի փոխհատուցման հաշվարկի դրույքաչափերը չնչին են՝ պատճառված վնասի և վերականգնման համար:

Վերոգրյալ ուղղությունում առկա իրավիճակը բարելավելու նպատակով անհրաժեշտ է կատարել համապատասխան նորմատիվ իրավական դաշտի փոփոխություններ և կարգավորումներ, գործող ընթացակարգերի հստակեցումներ, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման արդյունքում շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի չափաքանակների բարձրացում:

5. Ծրագրով նախատեսված միջոցառումները, ակնկալվող արդյունքները և իրականացման ժամանակացույցը

Տեսչական մարմնի 2020 թվականի ստուգումների տարեկան ծրագրում ընդգրկված է վերահսկման ենթակա 9 ոլորտի 90 տնտեսավարող սուբյեկտ:

Տեսչական մարմնի կողմից 2020 թվականի ստուգումների տարեկան ծրագրում ընդգրկված տնտեսավարող սուբյեկտների թվաքանակն՝ ըստ եռամսյակների հետևյալն է.

1-ին եռամսյակ- 15 ստուգում

2-րդ եռամսյակ- 29 ստուգում

3-րդ եռամսյակ- 30 ստուգում

4-րդ եռամսյակ- 16 ստուգում

Ստուգումների տարեկան ծրագրում թվով 90 տնտեսավարող սուբյեկտներից 63-ն ունեն բարձր ռիսկայնություն, որոնք համաչափ բաժանված են ըստ ՀՀ մարզերի և ըստ տնտեսավարող սուբյեկտների գործունեության արդյունքում շրջակա միջավայրի վրա թողած առավել ռիսկային չափանիշների հավանական բացասական ազդեցության:

Տեսչական մարմնի բազայում հաշվառված է թվով 4973 (2018թ. դրությամբ) տնտեսավարող սուբյեկտ, որոնք համարվում են բնապահպանական և բնօգտագործման վճար վճարողներ:

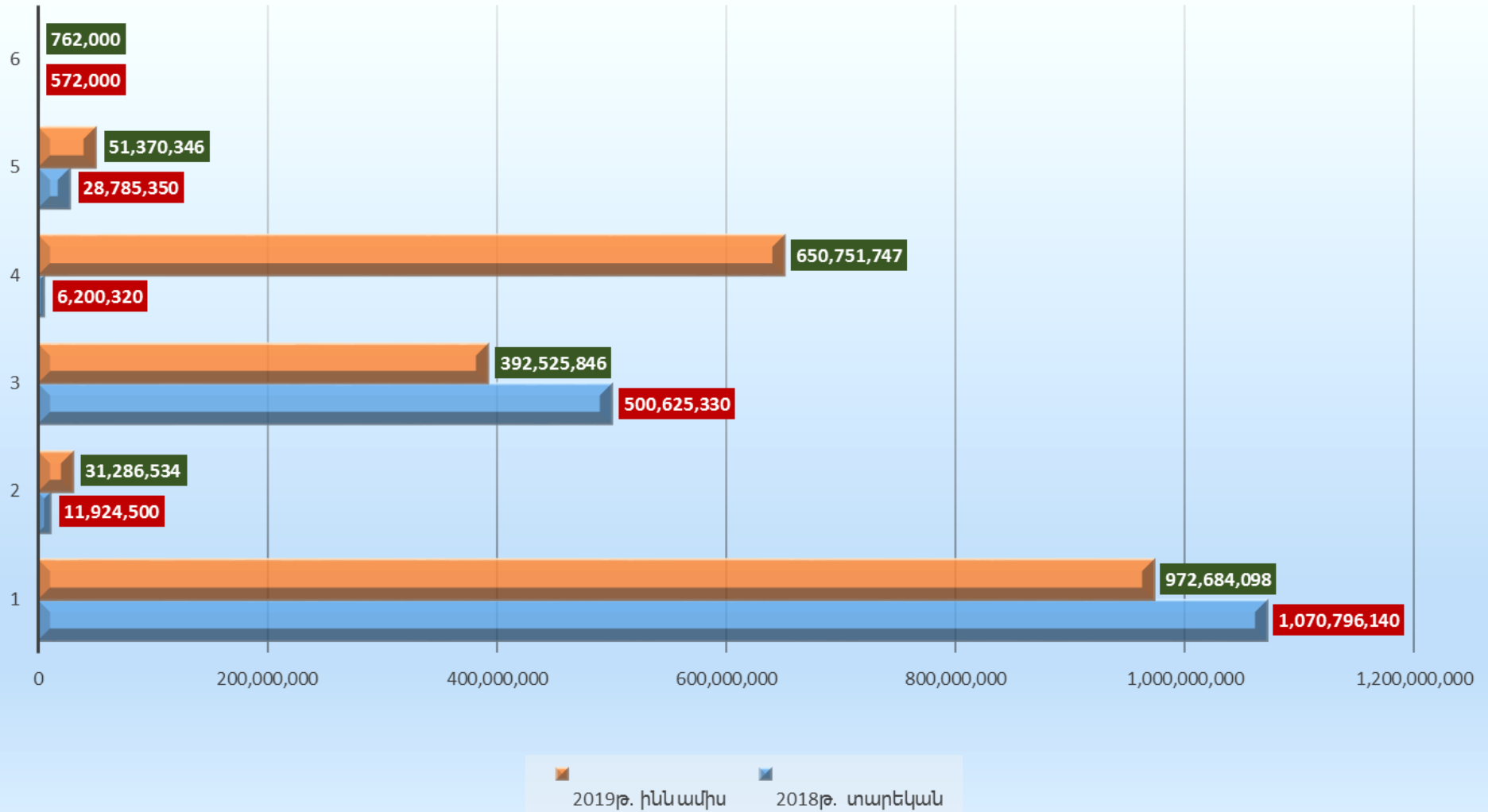
Ծրագիրը կազմվել է բազայում առկա և Տեսչական մարմնի կողմից ճշտված թվով 2890 տնտեսավարող սուբյեկտների ցանկից՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2019թ. օգոստոսի 22-ի թիվ 1125-Ն որոշմամբ հաստատված ռիսկի վրա հիմնված ստուգումների մեթոդաբանության:

**Տեսչական մարմնի կողմից իրականացված վերահսկողական աշխատանքների ամփոփ ցուցանիշներ
(2018թ. տարեկան և 2019թ. ինն ամիս)**

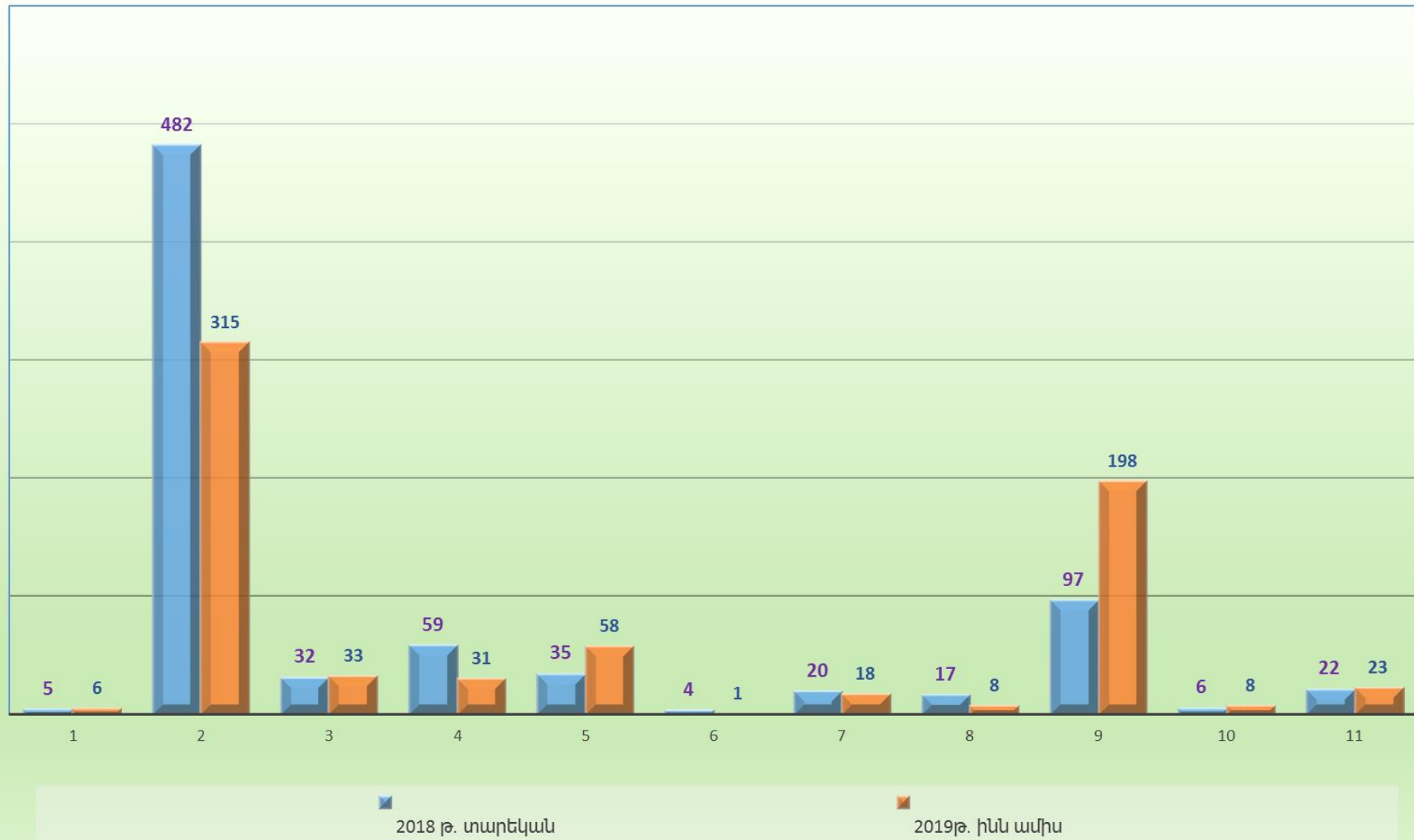
ՀՀ դրամ

Հ/Հ	ԲԸՏՄ վերահսկողության ոլորտի ուղղությունները	Իրավախախտումների թիվը 2018թ. տարեկան	Իրավախախտումների թիվը 2019թ. ինն ամիս	Վարչական տուգանքի ենթարկված անձանց թվաքանակը 2018թ. տարեկան	Վարչական տուգանքի ենթարկված անձանց թվաքանակը 2019թ. ինն ամիս	Նշանակված վարչական տուգանքի չափը 2018թ. տարեկան	Նշանակված վարչական տուգանքի չափը 2019թ. ինն ամիս	Շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի չափը 2018թ. տարեկան	Շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի չափը 2019թ. ինն ամիս
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Բուսական աշխարհի օգտագործում և պահպանություն	745	830	482	315	42,970,000	27,630,000	1,070,796,140	972,684,098
2	Կենդանական աշխարհի օգտագործում և պահպանություն	59	210	32	33	3,040,000	2,980,000	11,924,500	31,286,534
3	Մթնոլորտային օդի պահպանություն	65	38	59	31	4,400,000	2,200,000	500,625,330	392,525,846
4	Ջրային ռեսուրսների օգտագործում և պահպանություն	36	67	35	58	7,450,000	12,080,000	6,200,320	650,751,747
5	Վտանգավոր նյութեր, արտադրության ու սպառման թափոններ	4	2	4	1	200,000	150,000	0	0
6	Հողերի օգտագործում և պահպանություն	36	32	20	18	1,540,000	1,350,000	28,785,350	51,370,346
7	Ընդերքօգտագործում և պահպանություն	18	13	17	8	1,650,000	800,000	0	0
8	Սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների ներկայացում	98	210	97	198	6,880,000	13,660,000	0	0
9	ՇՄԱԳ	6	7	6	8	600,000	650,000	0	0
10	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների համար սահմանված ռեժիմների պահպանություն	22	24	22	23	1,370,000	1,590,000	572,000	762,000
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		1089	1433	774	693	70,100,000	63,090,000	1,618,903,640	2,099,380,571

Շրջակա միջավայրին պատճառված վնասի չափը

Վերահսկողության արդյունքում վարչական տուգանքի ենթարկված անձանց թվաքանակը

ԾՐԱԳԻՐ
ՀՀ ԲՆԱԳԱՀԱՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ 2020 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ

N	Միջոցառման անվանումը	Ակնկալվող արդյունքը/գնահատման չափանիշը	Կատարողը	Համակատարը	Ժամկետը
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Մթնոլորտային օդի պահպանության, ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանության, հողերի օգտագործման և պահպանության, ընդերքօգտագործման և ընդերքի պահպանության, կենդանական և բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության վտանգավոր նյութերի, արտադրության ու սպառման թափոնների գործածության, սահմանված ժամկետում հաշվետվությունների ներկայացման ոլորտային ուղղություններում ՀՀ օրենսդրության պահանջների նկատմամբ վերահսկողության իրականացում:	թվով 15 տնտեսավարող սուբյեկտի մոտ ստուգման իրականացում	Ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող և տարածքային ստորաբաժանումներ	Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն, Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	I եռամսյակ
		թվով 29 տնտեսավարող սուբյեկտի մոտ ստուգման իրականացում			II եռամսյակ
		թվով 30 տնտեսավարող սուբյեկտի մոտ ստուգման իրականացում			III եռամսյակ
		թվով 16 տնտեսավարող սուբյեկտի մոտ ստուգման իրականացում			IV եռամսյակ

2.	Տեսչական մարմնի կողմից 2019 թվականի ընթացքում իրականացված վերահսկողական և կանխարգելիչ գործողությունների արդյունքներով «Հայտնաբերված վարչական իրավախախտումների, վարչական պատասխանատվության ենթարկված անձանց թվաքանակի և նշանակված տուգանքների չափերի մասին» Ձև 1-վի (տարեկան) վիճակագրական հաշվետվության կազմում և ռիսկային ուղղությունների թիրախավորում, ներկայացում ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե:	Տեսչական մարմնի գործունեության սկզբունքների ապահովում՝ համաձայն Տեսչական մարմինների մասին ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի: Արդյունքը՝ հաշվետվություն:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	Տեսչական մարմնի ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող վարչություններ և տարածքային բաժիններ	01.03.2020թ.
3.	Տեսչական մարմնի կողմից 2019 թվականի երկրորդ կիսամյակի և 2020 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում իրականացված վերահսկողական և կանխարգելիչ գործողությունների արդյունքներով «Ամփոփ հաշվետվություն Բնապահպանության և բնական պաշարների արդյունավետ օգտագործման պետական վերահսկողության մասին» Ձև թիվ 1-բնապահպանություն պետական վիճակագրական	Տեսչական մարմնի գործունեության սկզբունքների ապահովում՝ համաձայն Տեսչական մարմինների մասին ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի: Արդյունքը՝ հաշվետվություն:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	Տեսչական մարմնի ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող վարչություններ և տարածքային բաժիններ	20.01.2020թ . և 20.07.2020թ .

	հաշվետվության կազմում, ռիսկային ուղղությունների թիրախավորում և ներկայացում ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե:				
4.	ՀՀ-ում գործող տնտեսավարող կազմակերպությունների կողմից 2019 թվականի ընթացքում ներկայացված բնապահպանական հարկի և բնօգտագործման վճարների միասնական հարկային հաշվարկների ամփոփում և ներկայացում ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե:	Տեսչական մարմնի գործունեության սկզբունքների ապահովում՝ համաձայն Տեսչական մարմինների մասին ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի: Արդյունքը՝ հաշվետվություն:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	Տեսչական մարմնի ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող վարչություններ և տարածքային բաժիններ	01.06.2020թ.
5.	Տեսչական մարմնի կողմից նախորդ տարվա ընթացքում անցկացված ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվության կազմում, հրապարակում և ռիսկային ուղղությունների թիրախավորում:	Տեսչական մարմնի կողմից իրականացված ստուգումների արդյունքների ամփոփում, համաձայն ՀՀ կառավարության 2019 թվականի մայիսի 23-ի թիվ 607-Ն որոշման: Արդյունքը՝ նախորդ տարվա ընթացքում անցկացված ստուգումների վերաբերյալ հաշվետվություն:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	-	20.01.2020թ.
6.	Տեսչական մարմնի կողմից իրականացվող ռիսկի վրա հիմնված ստուգումների տարեկան ծրագրի կազմում և հրապարակում:	Տեսչական մարմնի կողմից տնտեսավարող կազմակերպությունների ռիսկայնության գնահատում և դրանց վերահսկողության հաճախականության բաշխում՝ ըստ տվյալ սուբյեկտների ռիսկայնության աստիճանի՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2019 թվականի օգոստոսի 22-ի թիվ 1125-Ն որոշման:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն	Տեսչական մարմնի ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող վարչություններ և տարածքային ստորաբաժանումներ	01.12.2020թ.

		Արդյունքը՝ ստուգումների տարեկան ծրագիր:			
7.	Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ համագործակցության, այդ թվում բացահայտված՝ օրենքով չարգելված տեղեկատվության փոխանակումն այլ վարչական մարմինների հետ:	Վերահսկողության արդյունավետության բարձրացում, բնապահպանական իրավախախտումների և հանցագործությունների կանխարգելում ու բացահայտում	Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն	Ոլորտային վերահսկողություն իրականացնող և տարածքային ստորաբաժանումներ	Տարվա ընթացքում
8.	Համագործակցություն միջազգային կազմակերպությունների հետ բնապահպանության ոլորտում նորարարությունների նոր տեխնոլոգիաների ներդրման ուղղությամբ:	Վերահսկողության արդյունավետության բարձրացում, այդ թվում անձնակազմի կարողությունների զարգացում, տեխնիկական միջոցների վերազինում:	Կառուցվածքային և տարածքային ստորաբաժանումներ		Տարվա ընթացքում
9.	Տեսչական մարմնի կողմից վերահսկողության ոլորտում գործող բոլոր տնտեսավարող սուբյեկտների և ըստ նրանց տրված ռիսկայնության աստիճանի որոշող չափանիշների տրված գնահատականի վերաբերյալ տվյալների բազաների վարում:	Վերահսկողական աշխատանքների արդյունավետության բարձրացում:	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն		Տարվա ընթացքում

ԾՐԱԳԻՐ

2020 ԹՎԱԿԱՆԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼԻՉ ԵՎ ԻՐԱՋԵԿՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

N	Միջոցառման անվանումը	Արդյունք	Ժամկետ	Կատարող/համակատարող
1	Տեսչական մարմնի ղեկավարի և այլ պաշտոնատար անձանց հետ մամուլի ասուլիսների և/կամ հարցազրույցների և/կամ ճեպագրույցների կազմակերպում և անցկացում:	Տեսչական մարմնի գործունեության վերաբերյալ հասարակության տեղեկացվածության բարձրացում, թափանցիկության ապահովում:	Յուրաքանչյուր եռամսյակ 2 միջոցառում:	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին:
2	Մամուլի հաղորդագրություն՝ Թեմաներ՝ -Մթնոլորտային օդի պահպանության, ջրային ռեսուրսների, հողերի օգտագործման և պահպանության, ընդերքօգտագործման, կենդանական և բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանության, վտանգավոր նյութերի արտադրության և սպառման, թափոնների հաշվառման կանոնների օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների պահպանման և/կամ չկատարման վերաբերյալ: -Շրջակա միջավայրին հասցված վնասակար ազդեցության և պատասխանատվության վերաբերյալ: -Կատարված աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություններ:	Տեսչական մարմնի գործունեության սկզբունքների ապահովում՝ համաձայն Տեսչական մարմինների մասին ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի Տեսչական մարմնի վերահսկողական ոլորտների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության բարձրացում: Հնարավոր խախտումների կանխարգելում, թափանցիկության, հրապարակայնության և հաշվետվողականության ապահովում:	Յուրաքանչյուր ամիս նվազագույնը 2 հաղորդագրություն:	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին: Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն: Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն:
3	ԶԼՄ-ներում տեղ գտած հանրային հետաքրքրություններ առաջացնող հրապարակումների արձագանքում՝ պատասխանատուներից առաջարկությունների ստացման, վերլուծման և պատասխանի, հերքման և/կամ պարզաբանման տարածմամբ:	Հասարակության և ԶԼՄ-ների ոլորտային իրազեկվածության բարձրացում:	Տարվա ընթացքում:	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին:

4	Իրազեկում-հանդիպումներ Երևանում և ՀՀ մարզերում՝ շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում օրենսդրության պահանջների կատարման վերաբերյալ:	Տնտեսվարող սուբյեկտների և հանրության իրազեկության մակարդակի բարձրացում իրենց իրավունքների և պարտականությունների մասին:	Յուրաքանչյուր կիսամյակ 6 հանդիպում (Երևան՝ 2, ՀՀ մարզեր՝ 1-ական):	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին: Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն: Ընդերքի վերահսկողության վարչություն: Ջրերի, մթնոլորտի, հողերի, թափոնների և վտանգավոր նյութերի վարչություն: Կենսաբազմազանության վերահսկողության վարչություն:
5	Հանդիպումներ հասարակական կազմակերպությունների, որսորդական միավորումների, բնապահպանների և արշավականների հետ:	Տեսչական մարմնի գործունեության թափանցիկության ապահովում, հասարակության ոլորտային իրազեկվածության բարձրացում, հնարավոր խախտումների կանխարգելում:	Յուրաքանչյուր կիսամյակ 1 հանդիպում	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին: Ընդերքի վերահսկողության վարչություն: Ջրերի, մթնոլորտի, հողերի, թափոնների և վտանգավոր նյութերի վարչություն: Կենսաբազմազանության վերահսկողության վարչություն: Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն:

6	Խորհրդատվական նյութերի և/կամ բուկլետների ձևավորում և տարածում, այդ թվում բնապահպանության և ընդերքի ոլորտներում նոր ընդունվող ՀՀ օրենքների և դրանց համապատասխան ընդունված իրավական ակտերի դրույթների կիրառման վերաբերյալ:	Տնտեսավարող սուբյեկտներին, քաղաքացիներին, հասարակական միավորումներին համապատասխան տեղեկատվության ապահովում, իրենց իրավունքների և պարտականությունների մասին խորհրդատվության տրամադրում:	Եռամսյակը 1 անգամ	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին: Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն: Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն:
7	Տեսչական մարմին ստացված դիմում-բողոքների, վարչական վարույթների, ահազանգերի, հարցումների (թեժ գծով և գրավոր) վիճակագրության վարում, ամփոփում, հրապարակում:	Իրավիճակի համեմատական վերլուծության արդյունքում՝ առկա խնդիրների բացահայտում:	Յուրաքանչյուր կիսամյակի ամփոփումից հետո 15 օրվա ընթացքում	Ռիսկի գնահատման և վերլուծությունների վարչություն: Իրավական աջակցության և փաստաթղթաշրջանառության վարչություն: Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին:
8	Տեսչական մարմնի՝ -թեժ գծի սպասարկում, -սոցիալական ցանցերում պաշտոնական էջերի տեղեկատվական սպասարկում -պաշտոնական կայքէջի տեղեկատվական սպասարկում:	Տեսչական մարմնի գործունեության թափանցիկության ապահովում, տեղեկատվության հասանելիություն: Արագ արձագանքման և հետադարձ կապի ապահովում:	Տարվա ընթացքում	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին:
9	Տեսչական մարմնի պաշտոնական կայքէջի կատարելագործում և տեխնիկական վերազինում:	Անհատականացման և ճանաչելիության խթանում հանրության շրջանակում:	Մինչև 1-ին կիսամյակի ավարտը	Իրազեկման և հանրության հետ տարվող աշխատանքների բաժին: